

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בניי בניי כשתילי זתיים סביב לשלחנם,
תכלים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת לך לך

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני ולה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושיו וספריו יזכה לישועות בבניי היי ומזוני

נלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שעשון העבואר'
לזכות

התורם הנכבד
החפץ בעילום שמו

זכות העובר
ברכותיו והבטחותיו

ייעדו לו להחזיר בכל מעשי ידיו
ויעלא ה' כל עשאלות לבו לטובה ולברכה
לראות תמיד שפע ברכה והצלחה
ויקויים בו ברכת העובר
'ועיניכם תראינה בנים בנים
כשתילי זיתים סביב לשולחנכם
ככעיס ועבויים בתים עלאים כל טוב
גם עושר גם כבוד.'

לשוחפות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שעשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגיון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאסקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"ג ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו מן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

זכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים יגן מכל
צרה וצוקה, ויושפע על הלומדים ועל המסייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחות
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעמיק ברבנו רבנו ולבארם בראוי עד היכן שמשנת ידיו, אולם דברי רבנו עמוקים מני ים ואין כמותנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובראי לא לקבוע כזה שכתב שזה הפרוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ה"ו שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותנו הקדמונים, בודאי לא על רבנו הקדוש ז"ע יהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהה לטי מלומדים אשר יבין וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבנו, אא מנטי שמיצאם לרדיו כבדי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהודות הבאות, ובוה יהיה הלקו עמנו בזיכוי הרבים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים,
וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרִשְׁת לֶךְ לֶךְ

א

מְדַרְשׁ רַבָּה (ב"ר לט, ז) **עַל פְּסוּק** (בראשית יב, א) **'לֶךְ לֶךְ'**, **מָה פְּתִיב** **לְמַעַלָּה מִן הָעֵנָן** (שם יא, לב) **'וַיִּמַּת תְּרַח** **בְּחַרְוֵן**, **אָמַר רַבִּי יִצְחָק**, **אִם לְעֵנָן** **הַחֲשֹׁבֵן**, **וְעַד עֲכָשׁוּ מִתְּבַקֵּשׁ לוֹ עוֹד** **ס"ה שָׁנִים**. **אֵלָּא בְּתַחֲלָה אֶתָּה דוֹרְשׁ,**

מאמרים ז"ל
פתיב למעלה
וימת תרח
בחורו וכי לך
אני פוטר
מכבוד אב
ואם ואין אני
פוטר אחר וכי
ולא עוד אלא
שאני מקדים
מיתתו
לציאתך וכי

זָרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

א

אברהם היה רשאי ללכת מאביו, מפני הבטחת הקב"ה שיחזור בתשובה

דברי המדרש בטעם שהוקדמה מיתת תרח בסדר הפסוקים
אמרו במדרש רבָּה (ב"ר לט, ז). **עַל** **הַפְּסוּק** (בראשית יב, א) **'לֶךְ לֶךְ'** **הָאָמַר** **בְּצוּוֵי הַקַּב"ה** **לְאַבְרָהָם** **לֵילֵךְ** **מִחַרְוֵן**, **מָה פְּתִיב לְמַעַלָּה מִן הָעֵנָן** - **קוֹדֵם** **לְעֵנָן** **זֶה**, **'וַיִּמַּת תְּרַח בְּחַרְוֵן'** (שם יא, לב)¹, **וְהֵינּוּ** **שְׂאֵבֵי** **שֶׁל** **אַבְרָהָם** **כָּבַר** **מֵת**. **אָמַר רַבִּי יִצְחָק**, **אִם תְּרַצָּה לְבָאֵר**, **שִׁמָּה** **שֶׁהַקָּדִים** **הַפְּסוּק** **מִיִּתַת** **תְּרַח** **לְיִצְיַאת** **אַבְרָהָם** **מִחַרְוֵן**, **הוּא** **לְעֵנָן**

החֲשֹׁבֵן - לומר שבחשבון השנים קדמה המיתה להיציאה, קשה, שהרי אדרבה, מיום יציאת אברהם מחרן, ועד עכָשׁוּ - ועד מיתת תרח, מתְבַקֵּשׁ - חסר לוֹ לתרח עוד ס"ה שָׁנִים משנות חייו, שאברהם יצא מחרן ששים וחמש שנים לפני שמת תרח², ולמה הוזכרה מיתת תרח לפני שהוזכרה יציאת אברהם מחרן. **אֵלָּא** **בְּעַל** **כְּרַחֵךְ** **צְרִיךְ** **לומר** **טַעַם** **אַחַר**, **שֶׁבְּתַחֲלָה אֶתָּה דוֹרְשׁ** **הַקָּדִמָּה**

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

וחמש שנה. וביארו את המדרש, על פי מה שכתוב במדרשים (ראה פסיקתא זוטרותא לקח טוב פרשת לך לך פי"ב, ילקוט שמעוני רמז סו ד"ה וילך אברם, וע"ע סדר עולם רבה פ"א, חזקוני בראשית טו, ז), שכשאמר לו הקב"ה לאברהם לצאת מחרן, היה בן שבעים שנה, ואז יצא משם, אלא שחזר לשם והיה שם עוד חמש שנים, ושוב יצא משם בפעם שנייה, וביציאה זו נאמר שהיה בן שבעים וחמש שנים. ומה שכתוב במדרש שהיו לתרח ששים וחמש שנה, היינו מהיציאה הראשונה.

א. לשון הפסוק, **'וַיֵּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם לֶךְ לֶךְ מֵאֶרֶץ** **וּמִמּוֹלַדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ אֶל הָאֶרֶץ אֲשֶׁר אָרָאךְ**.
ב. לשון הפסוק, **וַיִּזְהַרְוֵהוּ יְמֵי תְרַח חֲמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֲחֵתָיו** **שָׁנָה וַיִּמַּת תְּרַח בְּחַרְוֵן**. ג. המפרשים התקשו בדברי המדרש, שהרי כשיצא אברהם מחרן היה בן שבעים וחמש שנים (בראשית יב, ד), וכשנולד אברהם היה תרח בן שבעים שנה (שם יא, כו), נמצא שביציאת אברהם מחרן היה תרח בן קמ"ה שנה, ותרח חי מאתיים וחמש שנים (שם יא, לב), נמצא שתרח חי אחרי יציאת אברהם ששים שנה בלבד, ולא ששים

שְׁהֲרָשְׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מְתִים, לְפִי שְׁהִיָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ מִפְּחַד וְאוֹמֵר, אֲצֵא וְהָיוּ מְחַלְלִים בִּי שֵׁם שָׁמַיִם, וַיֹּאמְרוּ, הַנִּיחַ אָבִיו לַעֲת וְקִנְתָּ וְהִלַּךְ לוֹ. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֶךְ אָנִי פּוֹטְרָךְ

מִכְּבוֹד אָב וְאִם, וְאִין אָנִי פּוֹטְרֵךְ אַחַר מִכְּבוֹד אָב וְאִם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שְׁאֲנִי מִקְדִּים מִיתָתוֹ לִיצִיאָתְךָ, בְּתַחֲלָה וַיָּמַת תֵּרַח בְּחָרְוֹ, וְאַחַר כֵּן וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם, עַכ"ל.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

כשהוא נצרך שכנו יעזור לו, וְהִלַּךְ לוֹ מִפְּנֵי אֵל אֶרֶץ אַחֲרָתִי. לִכֵּן אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, לֶךְ אָנִי פּוֹטְרָךְ מִכְּבוֹד אָב וְאִם, וְעַל כֵּן אֵינְךָ צָרִיךְ לַחֲשׂוֹשׁ מִלְּעֻזֹב אוֹתָם וְלִהְנִיחָם לְבָדָם, וְאִין אָנִי פּוֹטְרֵךְ אַדָּם אַחַר מִכְּבוֹד אָב וְאִם. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שְׁאֲנִי מִקְדִּים כְּתִיבַת מִיתָתוֹ לְכְתִיבַת יִצְיָאָתְךָ, שֶׁבְּתַחֲלָה כְּתוּב וַיָּמַת תֵּרַח בְּחָרְוֹ, וְרַק אַחַר כֵּן כְּתוּב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֶךְ לְךָ מֵאֶרֶץ־ךָ, כְּאִילוֹ יִצְאָתָא מִחֲרַן רַק לְאַחַר מִיתַת אַבְיִךְ, אִף עַל פִּי שְׁלִפִי הָאֵמֶת עֲדִיין לֹא מֵת תֵּרַח אַז, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא יִתְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם עַל יָדְךָ, עַכ"ל.

יִצְיָאָתוֹ, לְלַמֵּד שְׁהֲרָשְׁעִים אִף בְּחַיֵּיהֶם הֵם קְרוּיִים מְתִים - וְלִכֵּן נֹאמַר שְׁמַת תֵּרַח בְּחֲרַן לְפָנָי שִׁיֵּא אַבְרָהָם מִשֵּׁם, וְהֵינִי מִשׁוֹם שֶׁהִיָּה רִשְׁעָה הוּא נִקְרָא מֵת, אִף עַל פִּי שְׁעֲדִיין הִיָּה חַי בְּשַׁעֲה זוֹ. וְטַעַם נֹסֶפֶף לְהַקְדֵּמַת הַזְכָּרַת מִיתָתוֹ, לְפָנָי שְׁכַשְׁצִיּוּהָ הַקְב"ה לְאַבְרָהָם לְצֵאתָא מִחֲרַן, הִיָּה אַבְרָהָם אָבִינוּ מִפְּחַד וְאוֹמֵר, הָאֵם אֲצֵא מִחֲרַן שֶׁהוּא מִקוּם דִּירַת תֵּרַח אַבִּי, כְּפִי שְׁצִיּוּהָ לִי הַקְב"ה, וְהָיוּ הַבְּרִיּוֹת מְחַלְלִים בִּי - עַל יָדִי, כְּלוּמַר, בְּשִׁבִיל יִצְיָאָתִי מִשֵּׁם, אֵת שֵׁם שָׁמַיִם, וַיֹּאמְרוּ שְׁאֲבְרָהָם שְׁקוּרָא לְכוּלָם לְעַבּוֹד אֵת הַקְב"ה, מְכַל מִקוּם הַנִּיחַ אֵת אָבִיו לְבָדוֹ לַעֲת וְקִנְתָּ

צִיּוּנִים וּמְקוּרֹת

שהכל טעם אחד. ז. והיינו על דרך מה שאמרו ביומא (פו, א), אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמונה, ואין דבורו בנחת עם הבריות, מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלמדו תורה, אוי לו לרבו שלמדו תורה, פלוני שלמד תורה, ראו כמה מקולקלין מעשיו וכמה מכוערין דרכיו, ע"כ. וכמו כן חשש אברהם שאם יעזוב את אביו לעת זקנתו, יתפרש זה על ידי הבריות כמעשה שאינו הגון, ויאמרו שאברהם הקורא לכולם לעבוד את הקב"ה, אינו מתנהג יפה עם הבריות. וראה ביפא תואר השלם (ב"ר שם ד"ה אלא) שכתב לדון מה היה החשש לחילול השם.

ד. ביפא תואר השלם (על המדרש, ד"ה שהרשעים) ביאר, שכל העומד למות הרי הוא כאילו מת, ומאחר שהם עתידים למות מיתת עולם, הרי הם כאילו מתו. ועוד ביאר על דרך הדרוש, לפי שהאדם מת מצד הגוף, וחי מצד הנפש, והרשעים הנמשכים לגופניות, אפילו בחייהם קרויים מתים. בראשית חכמה (שער התשובה פ"ב) ביאר, שהוא מפני ששורה עליהם רוח הטומאה, וכל מי ששורה עליו רוח הטומאה נקרא מת. ה. וכל זמן שהיה אברהם עמו, 'חיה' בשביל אברהם. עץ יוסף. ו. על פי הרד"ל (על המדרש). ובעץ יוסף פירש שהוא טעם אחד, ובא לבאר מה שרמו הכתוב כאן ענין זה שהרשע נחשב כמת. וראה ביפא תואר השלם (ד"ה אלא) שביאר

וְהוּא תְמוּנָה, דְּהֵלֵא תֵרַח עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה הָיָה (ב"ר לה, יג), וּמַחֲמַת זֶה אֲבָרְהָם אֵינוֹ חֵיב בְּכַבּוּדוֹ, וְלָמָּה אָמַר לוֹ, לֶךְ אֲנִי פּוֹמְרֵךְ, וְאִין אֲנִי פּוֹטֵר אַחֵר מִכַּבּוּד אָב וְאִם, וְהֵלֵא בַר מֵינָן, כֹּל בֶּן שְׂאֵבִיו עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, אֵינוֹ חֵיב בְּכַבּוּדוֹ. וְעוֹד,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

דקדוקים בדברי המדרש

ומדרש זה הוא תְּמוּנָה, דְּהֵלֵא תֵרַח עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה הָיָה (ב"ר לה, יג), שהוא דבר שנאסר אף לבני נח, ומַחֲמַת זֶה, אֲבָרְהָם אֵינוֹ חֵיב בְּכַבּוּדוֹ, גם אם לא פטרו הקב"ה מכך בפירושו, וְלָמָּה אָמַר לוֹ הַקַּב"ה, לֶךְ אֲנִי פּוֹמְרֵךְ מִכִּיבוּד אָב וְאִם, וְאִין אֲנִי פּוֹטֵר אַחֵר מִכַּבּוּד אָב וְאִם, וְהֵלֵא בַר מֵינָן, כלומר, חס ושלום, שלא יארע דבר כזה לנו, כֹּל בֶּן שְׂאֵבִיו עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, אֵינוֹ חֵיב בְּכַבּוּדוֹ של אביו, ופטור הוא מלכבדו¹.

ועוד יש להקשות, מה בַּצַּע – איזה ריוח יש במה שְׁהַפְּתוּב הַקְּדִים מִיתְתוֹ של תֵרַח, לִיצִיאַת אַבְרָהָם מִחֶרֶן, וְהוּא דְבָר שְׁהַעֲיִן מִכְּחִישׁ – אֲנִי רואים בבירור שסדר הדברים אינו כך, שְׁהַרִי תֵרַח כְּשֶׁנּוֹלָד אֲבָרְהָם הָיָה בֶּן שְׁבַעִים שָׁנָה (בראשית יא, כו), וְחִיָּה – שְׁנֵי חַיֵי תֵרַח הֵיוּ מֵאֲתָיִם וְחֻמֶּשׁ שָׁנִים (שם יא, לב), וְאֲבָרְהָם כְּשִׁיצָא מִבֵּית אָבִיו הָיָה בֶּן חֲמִשׁ וְשִׁבְעִים (שם יב, ד), נִמְצָא שְׁכַשִּׁיצָא אַבְרָהָם מִחֶרֶן הֵיוּ לְתֵרַח מֵאָה אַרְבָּעִים וְחֻמֶּשׁ שָׁנִים, וְחִיָּה

ציזונים ומקורות

לכבודו, אבל במומר מודה שאינו חייב. וכן כתב בערוך השולחן (שם סל"ט) לענין מומרים להכעיס. ולדבריהם דברי רבנו עולים יפה אף לשיטת הרמב"ם. וראה ביערות דבש (ח"ב דרוש יא), שגם להרמב"ם החיוב הוא רק משום חשש למראית העין, וע"י שהקדים הקב"ה מיתת תֵרַח, נתבטל החשש. ט. לשון הפסוק וַיְחִי תֵרַח שְׁבַעִים שָׁנָה וַיּוֹלֵד אֶת אֲבָרָם אֶת נְחוֹר וְאֶת הָרְדִן. י. לשון הפסוק, וַיְחִי יָמָיו תֵרַח חֲמִשׁ שָׁנִים וּמֵאֲתָיִם שָׁנָה וַיָּמָת תֵרַח בְּחֶרֶן. יא. לשון הפסוק, וַיִּלְךְ אֲבָרָם פְּאֶשֶׁר דְבָר אֱלֹהֵי ה' וַיִּלְךְ אִתּוֹ לוֹט וְאֲבָרָם בֶּן חֲמִשׁ וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחֶרֶן. כאן ביאר רבינו לפי פשוטו של מקרא, שאברהם היה בן שבעים וחמש שנה כשיצא מחרן, וזה היה ששים שנה לפני מיתת תֵרַח. וזה לא כמו שהתבאר לעיל בהערה בדעת המדרש. וצ"ע.

ח. הנה הרמב"ם (ממרים פ"ו הי"א) כתב, שאפילו היה אביו רשע ובעל עבירות, מכבדו ומתיירא ממנו. אמנם הטור (יו"ד סימן רמ) חלק וכתב, שכיון שהוא רשע אינו חייב בכבודו, לפי שאינו עושה מעשה עמך, כמבואר בבא קמא (צד, ב). ולכאורה רבנו כתב דבריו לפי דעת הטור שאינו מחוייב בכבודו. וראה בב"ח (שם) שראיית הרמב"ם היא מהמדרש שהביא רבינו כאן, וכבר קדמו בשו"ת הסבא קדישא – אלפאנדרי (ח"ב יו"ד סימן י). [וראה בשו"ת יפה ללב (יו"ד סימן רמ אות ג) שהביא ראייה מהמדרש לשיטת הטור. ובקרבן אש"ה (לרי) אליהו שמאע, דרוש למעלת אר"י, ד"ה ועוד ראה) כתב, שאברהם אבינו הסתפק בין שיטות הרמב"ם והטור]. אך עיין בראשון לציזון (לבעל האה"ח הקדוש, יו"ד שם) שכתב שרק בסתם רשע סובר הרמב"ם שחייב הבן

יֵשׁ לְךָ לֹמֵר, שֶׁהַטַּעַם לְכָל זֶה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים.

אָבֵל לְפִי הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן, שְׁאֲדַרְבָּא, הַתְּחִיל תְּרַח לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מְעַט מְעַט, בְּדִבְתֵיב (שם יא, לא) 'וַיִּקַּח תְּרַח אֶת אֲבִירָם בְּנֹו וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוֹר

שָׁנִים, וְעוֹד, מֵהוּ 'בְּתַחֲלָה אֲתָה דוֹרְשׁ' וְכו'.

וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּכֹונַת הַמְּדַרְשׁ הִיא כָּךְ, שְׁלֵבְאֹרְהָ לְפִי פֶשֶׁט הַפְּסוּקִים שְׁפַתְבּ 'וַיִּמַּת תְּרַח בְּחָרָן' הִרְבֵּה שָׁנִים קָדָם מֵיְתָתוֹ, וְעוֹד צִוָּה לְאֲבָרְהָם בְּנֹו לַעֲזוֹב אֶת אֲבִיו כְּאֵלֹו הִיָּה כְּבָר מֵת,

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

הַפְּסוּקִים שְׁפַתְבּ 'וַיִּמַּת תְּרַח בְּחָרָן', הִרְבֵּה שָׁנִים קָדָם מֵיְתָתוֹ, וְעוֹד שֶׁהַקְּב"ה צִוָּה לְאֲבָרְהָם בְּנֹו לַעֲזוֹב אֶת אֲבִיו כְּאֵלֹו הִיָּה כְּבָר מֵת, יֵשׁ לְךָ לֹמֵר וּלְחֹשֵׁב שֶׁהַטַּעַם לְכָל זֶה הוּא, שֶׁאֵף שֶׁעֲדִיין לֹא מֵת בְּמִצִּיאוֹת, מְכַל מְקוֹם הוּא נֹחֵשֵׁב מֵת, מִפְּנֵי שֶׁהַרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים, וּמִפְּנֵי שֶׁעֲבַד תְּרַח לַעֲבוּדָה זָרָה, הוּא נֹחֵשֵׁב כְּמֵת.

אָבֵל אֲבָרְהָם סְבוּר הִיָּה שְׁלִפֵי הָאֱמֶת אֵינוֹ כֵּן - הֵינּוּ שֶׁבְעֵנִין עֲזִיבְתוֹ אֶת אֲבִיו אֵין לֹמֵר שֶׁמִּשׁוֹם שֶׁרְשָׁעִים קְרוּיִים מֵתִים, לְכַךְ יִפְטַר מְכִיבוּד אֲבִיו, שְׁאֲדַרְבָּא, עֵתָה הַתְּחִיל תְּרַח לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה מְעַט מְעַט, בְּדִבְתֵיב (שם יא, לא) 'וַיִּקַּח תְּרַח אֶת אֲבִירָם בְּנֹו וַיֵּצְאוּ אִתָּם מֵאוֹר כְּשָׁדִים' וְכו', שֶׁתְּרַח יֵצֵא מֵאוֹר כְּשָׁדִים וְהֵלֶךְ לְחָרָן, לְפִי שֶׁאֲחֵר שֶׁרָאָה הֵנֶס שֶׁנַּעֲשָׂה לְאֲבָרְהָם בְּנֹו שֶׁנִּיצַל

אֲחֵר כֵּךְ עוֹד שְׁשִׁים שָׁנָה. וּמֵה רִיוּחַ יֵשׁ בְּכַךְ שֶׁהַקְּדִימָה הַתּוֹרָה לְכַתּוֹב אֶת מֵיְתָתוֹ, שֶׁהָרִי כוֹלֵם רָאוּ וִידְעוּ שֶׁבַעַת יֵצִיאַת אֲבָרְהָם עֲדִיין הִיָּה תְּרַח אֲבִיו חַי, וּמֵה תּוֹעֵלַת הִיָּה לְאֲבָרְהָם בְּכַתִּיבַת מֵיְתָתוֹ שֶׁל תְּרַח קוֹדֵם לְכֵן.

וְעוֹד קֶשֶׁה, מֵהוּ פִירוּשׁ לְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, בְּתַחֲלָה אֲתָה דוֹרְשׁ 'וְכו' שֶׁהַרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מֵתִים, שֶׁמִּדּוּעַ נִקַּט לְשׁוֹן 'בְּתַחֲלָה אֲתָה דוֹרְשׁ' וְלֹא אִמַר בְּפִשְׁטוֹת 'שֶׁהַרְשָׁעִים קְרוּיִים מֵתִים' וְכו'.

תְּרַח הַתְּחִיל לְחַזוֹר בְּתְשׁוּבָה וְאֵינוֹ קְרוֹי מֵת וַיֵּשׁ לֹמֵר, דְּכֹונַת הַמְּדַרְשׁ הִיא כָּךְ, מֵה שֶׁאִמַר 'אֵלֹא בְּתַחֲלָה אֲתָה דוֹרְשׁ הַרְשָׁעִים קְרוּיִים מֵתִים בְּחַיֵּיהֶן', הוּא כְּמוֹ 'לְכֹאוֹרָה'. וְהֵינּוּ, שְׁלֵבְאֹרְהָ לְפִי פֶשֶׁט

צִיּוֹנִים וּמְקוֹרוֹת

אֲתָה דוֹרְשׁ 'וְכו' הוּא פִירוּשׁ אֲחֵד, וְהַמְשַׁךְ דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ לְפִי שֶׁהִיָּה אֲבָרְהָם מִתְּפַחַד' וְכו', הוּא פִירוּשׁ שְׁנִי, וְשְׁנֵי הַפִּירוּשִׁים קִייִמִים. אֵלֹא פִירוּשׁ 'בְּתַחֲלָה' הוּא כְּמוֹ 'לְכֹאוֹרָה', שֶׁבְּסִבְרָא רֵאשׁוֹנָה נִרְאָה לֹמֵר טַעַם זֶה, אִוֵּלֵם אֲבָרְהָם לֹא הִסְכִּים לְכֵךְ, וְעַל זֶה הִשִּׁיבֵה קְב"ה אֶת הַטַּעַם הַשְּׁנִי, וְכַהֲמִשַׁךְ דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ לְפִי שֶׁהִיָּה אֲבָרְהָם מִתְּפַחַד' וְכו', וְכִפִּי

יב. בְּחִידוּשֵׁי הַרְש"ש צִיין לְדְבָרֵי הַמִּתְנַת כְּהוֹנָה (ב"ר כו, ג) בְּשֵׁם רִש"י, בְּכוּונַת הַלְשׁוֹן 'בְּתַחֲלָה אֲנִי דוֹרְשׁ'. וְרָאָה יִפֵּה תּוֹאֵר הַשֵּׁלֶם (עַל הַמְּדַרְשׁ, ד"ה אֵלֹא וְד"ה לֹא אֲנִי) וּרְעֵה אֲבָרְהָם (עַל הַמְּדַרְשׁ), שֶׁהִקְשׁוּ כַעֲזִין קוֹשִׁיּוֹת רַבִּינּוּ. יג. וְכֹלֹמֵר, לֹא כִפִּי שֶׁנִּתְפַרְשׁ מְקוֹדֵם, שִׁישׁ בְּדְבָרֵי הַמְּדַרְשׁ שְׁנֵי בִיאוּרִים עַל מֵה שֶׁנִּכְתְּבָה מֵיְתָת תְּרַח קוֹדֵם יֵצִיאַת אֲבָרְהָם, 'בְּתַחֲלָה

מְעוֹנוֹתָיו וְלָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, אֲנִי אֶתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, וְאֶדְרָבָא, מִן הַדִּין הַיְהִי לְהִבְיֹאוֹ עִמִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁפִשֵׁם שְׁזֹכוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹעִיל לִי לְהוֹלִיד בְּנִים, כִּד תּוֹעִיל לוֹ לְהִתְחַרֵּט לְגַמְרֵי וְלָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

וכי עֲבָשׁוּ שְׁהוּא – תרח אבי מִתְחִיל לְהִיּוֹת מְזֻמָּן לְהִתְחַרֵּט מְעוֹנוֹתָיו וְלָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, אֲנִי אֶתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, ואגרום לוֹ לַחֲזוֹר לְרִשְׁעוֹ. וְאֶדְרָבָא, מִן הַדִּין הַיְהִי לְהִבְיֹאוֹ עִמִּי לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, ובכך אֲסִייעֵנו לַחֲזוֹר בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה, שְׁפִשֵׁם שְׁזֹכוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תּוֹעִיל לִי לְשׁוֹת אֶת הַמְּזוּל^{טו}, וְאוֹכֵל לְהוֹלִיד בְּנִים, כַּמְּבוֹאֵר בְּרִאשׁ הַשְּׁנָה (טז, ב)^{טו}, כִּד תּוֹעִיל לוֹ זְכוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לְהִתְחַרֵּט לְגַמְרֵי עַל עוֹנוֹתָיו וְלָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה^{טז}.

כְּשִׁדִּים' וְכו', וְאֶבְרָהָם הָיָה מִפְּחַד לְעוֹב אוֹתוֹ, פֶּן יִחְזֹר לְסוּרוֹ. וְזָהוּ, לְפִי שְׁהִיָּה אֶבְרָהָם אֲבִינוּ מִתְּפַחַד וְאוֹמֵר, אֲצַא וְיִהְיוּ מִחֻלָּלִים בִּי שֵׁם שָׁמַיִם, כְּלוֹמֵר, עֲבָשׁוּ שְׁהוּא מִתְחִיל לְהִיּוֹת מְזֻמָּן לְהִתְחַרֵּט

מֵאוֹר כְּשִׁדִּים, שִׁמְעַ לְדַבְּרֵיו וְהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת תִּשׁוּבָה^{טז}, וְאֶבְרָהָם הָיָה מִפְּחַד לְעוֹב אוֹתוֹ וְלַצָּאת מִחֶרֶץ כְּפִי שְׁצִיּוּהוּ ה', פֶּן יִחְזֹר לְסוּרוֹ – לְרִשְׁעוֹ.

אֶבְרָהָם חֲשָׁה שֶׁאֲבִיו יִחְזֹר לְרִשְׁעוֹת וְרָצָה לְקַחְתּוֹ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

וְזָהוּ כוּוֹנֵת הַמְּדַרְשׁ, שֶׁהִטְעַם הַנִּכּוֹן לְמַה שֶׁהַקְּדִים הַפְּסוּק מִיתַת תְּרַח לְיִצְיָאֵת אֶבְרָהָם, הוּא לְפִי שְׁהִיָּה אֶבְרָהָם אֲבִינוּ מִתְּפַחַד וְאוֹמֵר, אֲצַא וְיִהְיוּ מִחֻלָּלִים בִּי שֵׁם שָׁמַיִם, כְּלוֹמֵר, כִּי חֲשַׁב אֶבְרָהָם לְעַצְמוֹ,

צִיּוּנִים וּמְקוֹרוֹת

ו"ל, שִׁידַע הַשֵּׁם, שֶׁאֲחַר שֶׁעָשָׂה תְּרַח תִּשׁוּבָה, שֶׁהִיא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שִׁמְעַ לְדַבְּרֵי הַשֵּׁם לְבִנּוֹ אֶבְרָהָם, וְיִצְאָ לְלַכֵּת יַחְדָּיו אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן כְּאִשֶּׁר צִוָּה הַשֵּׁם. וְרָאָה גַם בְּפָנִים יִפּוֹת (שֵׁם יֵא, לֵא) שֶׁפִּירֵשׁ שֶׁכְּשִׁנִּיצַל אֶבְרָהָם מֵאוֹר כְּשִׁדִּים חָזַר תְּרַח בְּתִשׁוּבָה גְּמוּרָה, אֲךָ לֵאחֵר כִּי שׁוֹב נִתְקַלְקַל בְּחֶרֶץ. וְזֶה דְּלֵא כְּדַעַת הַרַמְבַּ"ן (שֵׁם יֵא, לֵב) שֶׁתְּרַח עָשָׂה תִּשׁוּבָה רַק בְּשַׁעַת מִיתַתוֹ, אֲבָל כֹּל יְמֵיו הָיָה רִשָּׁע וְהִיא קְרוּי מַת. טו. רָאָה בְּשַׁבַּת (קְנוֹ, א) שֶׁהוֹלֵדֵת הַבְּנִים תְּלוּיָה בְּמִזְל. טו. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאִמְרֵי רַבִּי יִצְחָק, אֲרַבְעָה דַבְּרִים מְקַרְעִין גּוֹר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם, אֵלּוּ הֵן, צוּקָה, צַעֲקָה, שִׁינּוּי הַשֵּׁם, וְשִׁינּוּי מַעֲשֵׂה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אִף שִׁינּוּי מְקוֹם, דְּכַתִּיב (בְּרִאשִׁית יב, א-ב) 'וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֶבְרָם לֵךְ לְךָ מֵאֶרֶץ, וְהָדָר וְאַעֲשֶׂךָ לְגוֹי גְּדוֹל'. וְאִידֶךָ, הַהוּא זְכוֹתָ דְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא דַּהֲנִיא לִיָּה. וְכֵן אִמְרוּ (רָאָה רִש"י בְּרִאשִׁית יב, ב) שֶׁאִמְרָ לּוֹ הַקְּב"ה, כִּי אִי אַתָּה זֹכֵה לְבָנִים, וְשֵׁם אַתָּה זֹכֵה לְבָנִים. יז. אוֹלֵי נִיתֵן לּוֹמֵר שֶׁמְקוֹר דַּבְּרֵי רַבִּינוּ הוּא בְּתוֹבוֹת (קִיא, א), אִמְרֵי רַבִּי

שֶׁמִּשְׁיַךְ רַבְּנוּ לְבָאֵר. יד. כִּי מְבוֹאֵר בְּזוּהַר (ח"א עז, ב) ו"ל, תֵּא חֲזִי [בֵּא וְרָאָה] מַה כְּתִיב 'וַיִּקַּח תְּרַח אֶת אֶבְרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן הָרֶן וְגו', וְיִצְאֵו אִתֶּם מֵאוֹר כְּשִׁדִּים', וְיִצְאֵו אִתֶּם, 'אֶתְר', מִבְּעֵי לִיָּה, [הַפְּסוּק הִיָּה צָרִיךְ לּוֹמַר וְיִצְאֵו אִתְר' - שֶׁאֶבְרָהָם וְשֶׁרָה וְלוֹט, יִצְאֵו עִם תְּרַח] דְּהֵא כְּתִיב 'וַיִּקַּח תְּרַח וְגו' מֵאִי וְיִצְאֵו אִתֶּם', אֵלּא תְּרַח וְלוֹט, עִם אֶבְרָהָם וְשֶׁרָה נִפְקוּ, דַּאֲיִנּוֹן הוּוּ עִקְרָא לְמִיפְקַ מְגוֹ אֲיִנּוֹן חִיבֵיָא [רַק פִּירוּשׁ הַפְּסוּק הוּוּ שֶׁתְּרַח וְלוֹט יִצְאֵו עִם אֶבְרָהָם וְשֶׁרָה, שֶׁהֵם הִיוּ רוֹצִים לְצָאת מִבֵּין רִשְׁעִים אֲלֵהּ], דְּכִיּוֹן דַּחְמָא תְּרַח דַּאֲבְרָהָם בְּרִיָּה אֲשֶׁתּוּיב מְגוֹ נוֹרָא אֲתַהֲדֵר לְמַעַבְד רַעוּתִיָּה דַּאֲבְרָהָם [שְׁכִינּוֹן שֶׁרָאָה תְּרַח אִיךָ שֶׁאֲבְרָהָם נִיצַל מִתּוֹךְ כְּבִשְׁן הָאֵשׁ, חָזַר הוּוּ לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל אֶבְרָהָם], וּבִגִּין כִּי וְיִצְאֵו אִתֶּם תְּרַח וְלוֹט, וּבְשַׁעַתָּא דְּנִפְקוּ [וּבְשַׁעַתָּא שֶׁיִּצְאֵו] מַה כְּתִיב 'לְלַכֵּת אֶרֶץ כְּנַעַן' [אִף שֶׁתְּרַח לֹא הִגִּיעַ לְאֶרֶץ כְּנַעַן], דְּרַעוּתָא דְּלֵהוֹן הוּוּ לְמִיָּהָר תְּמָן, [לְפִי שֶׁמִּתְחִילָה הִיָּה רְצוֹנָם לְלַכֵּת עַד אֶרֶץ כְּנַעַן]. וְכֵן כְּתִב בַּאֲבָן עֲזָרָא (שִׁטָּה אַחֲרַת שֵׁם יב, א)

לְאָרְץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא לְהִתְעַבֵּב אֲצִלוֹ עַד שִׁיתְחַרְט לְגַמְרִי, שְׁפֹדַי יִתְחַרְט מֵעֲצָמוֹ. אֲבָל בֶּן אַחֵר, שְׂאֵבֵי עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וּמִתְחִיל לְהִתְחַרְט, אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׂאֵין לוֹ הִבְטָחָה זוֹ.

זרע שמשון המבואר

וְאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְךָ אֲנִי פּוֹטְרֶךָ מִכְּבוֹד אֵב וְאִם, לְפִי שְׂפֹכֵךְ הִבְטַחְתִּי לְךָ בְּמִרְאָה בֵּין הַבְּתָרִים (שם טו, טו) 'וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבִתֶיךָ בְּשָׁלוֹם', וּפְרַשׁ רַש"י, בְּשָׁרוֹ שִׁיעֵשָׂה תֵרַח תְּשׁוּבָה, וְאֵין צָרָךְ לְהוֹלִיכוֹ עִמָּךְ

בשביל שזכות ארץ ישראל תסייע בידו לחזור בתשובה, וגם לא להתעבב אתה אצלו בחרן עד שיתחרט לגמרי על עוונותיו, שפודאי יתחרט לגמרי מעצמו. אכל בן אחר, כשאביו היה עובד עבודה זרה, ומתחיל להתחרט על כך, אין לו רשות להתרחק ממנו, וצריך לחשוש שאם יעזבנו יחזור לרשעו, לפי שאין לו הִבְטָחָה זו. וזהו דווקא במי שאביו מתחיל להתחרט, אבל מי שאביו עדיין עומד ברשעו, אין הבן חייב בכבודו, ובזה אכן יש חילוק בין אברהם לשאר אנשים^{כז}.

הבטחה שתרח יחזור בתשובה אף אם אברהם יעזבנו

וְאָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִבְרָהָם, לְךָ אֲנִי פּוֹטְרֶךָ מִכְּבוֹד אֵב וְאִם, וְאֵין הַכוּוּנָה שֶׁפִּטְרוּ מֵעִיקָר כִּיבוּדָם, אֲלֵא כֵךְ אִמַר לוֹ, אֵין לְךָ לַחֲשׁוֹשׁ שְׂמָא כִשְׁתַּעֲזַבְנוּ יַחֲזוֹר לְרַשְׁעוֹ, לְפִי שְׂפֹכֵךְ הִבְטַחְתִּי לְךָ בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה שֶׁל בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים^{כח} (בראשית טו, טו)^{כט} 'וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבִתֶיךָ בְּשָׁלוֹם', וּפְרַשׁ רַש"י, בְּשָׁרוֹ הַקַּב"ה לְאִבְרָהָם, שִׁיעֵשָׂה תֵרַח תְּשׁוּבָה, וּמְמִילָא אֵין לְךָ צָרָךְ לְהוֹלִיכוֹ עִמָּךְ לְאָרְץ יִשְׂרָאֵל

ציונים ומקורות

הוא עצמו את אביו וגרם לו לחזור לרעתו, ומתוך כך יתחלל שם שמים. יח. ברית בן הבתרים, כתוב בתורה בהמשך פירשנו (טו, ז-כא). והוא נקרא ברית בין הבתרים, לפי שהקב"ה צוה לאברהם לקחת כמה בהמות ול'בתר' [לחתוך] אותם באמצע, ואז עברה השכינה בין ה'בתרים', וכרת הקב"ה עם אברהם ברית על יציאת מצרים וירושת הארץ. כמו כן בישר הקב"ה בבית זו לאברהם אבינו, שאביו תרח יחזור בתשובה. להלן בדברי רבינו מתבאר, שבית זו היתה כשהיה אברהם בן שבעים שנה, והיינו בשנה שיצא בפעם הראשונה מחרן, כפי שהתבאר לעיל בהערה. יט. לשון הפסוק, 'וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל אֲבִתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תֵּקֵר בְּשִׁיבָה טוֹבָה'. כ. לשון רש"י 'אל אבותיך', אביו עובד עבודה זרה והוא מברשו שיבא אליו, אלא למדך שעשה תרח תשובה. כא. ובכך מיושבת קושיית רבינו, למה רק אברהם היה פטור מכיבוד

אלעזר, כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון, שנאמר (ישעיהו לג, כד) 'ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון'. וביאר הרמב"ם (מלכים פ"ה הי"א), דהיינו שעוונותיו מחולין לו. וראה פני יהושע (כתובות שם) שכתב, 'דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש ודאי תוהה על הראשונות ושבו רפא לו'. וראה גם במה שמבואר בערכין (לב, ב), שהזכות של ארץ ישראל מועילה לבטל היצר הרע של עבודה זרה. וראה עוד דברי רבנו בכמה מקומות (פרשת יתרו אות כג, שיר השירים אות ג) שמבאר בהרחבה שזכות ארץ ישראל מסייעת לכפר עון. לפי דברי רבינו, שאברהם היה מיוחד שמה מתוך שיעזוב את אביו יחזור לרשעו, צריך לומר, שמה שחשש אברהם שמה יתחלל על ידו שם שמים, היינו שאם יחזור תרח לרשעו, יתמהו הבריות, כיון שאברהם מבקש להחזיר את כולם בתשובה, אם כן, היאך עזב

וְאִם תֹּאמְרוּ, עֲדוֹן לֹא הָיְתָה לוֹ
לְאַבְרָהָם הַבְּטַחָה זוֹ, שְׁלֹא
נִאֱמָרָה לוֹ אֲלֵא בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים.
מִשּׁוֹם הָכִי הוֹסִיף, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאֵנִי
מִקְדִּים מִיִּתְתּוּ לְיִצְחָאֲתָדָ, שְׁלֹפִי מֵה

זרע שמשון המבואר

מִשּׁוֹם הָכִי, הוֹסִיף הַמְדַרְשׁ, שֶׁאִמְרָ לּוֹ
הַקַּב"ה לְאַבְרָהָם, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאֵנִי
מִקְדִּים מִיִּתְתּוּ שֶׁל תִּרְחַ אַבִּיךָ לְיִצְחָאֲתָדָ.
וְהַכּוּוֹנֵה בִזָּה, שְׁלֹפִי מֵה שְׁפָתְכֶם הַתּוֹסְפוֹת
בְּפָרֶק קָמָא דְבְּרִכּוֹת דָּף ז' (ע"ב, ד"ה לא היה),
שֶׁאֲבָרָהם²³ אֲבִינוּ הִיָּה בֵּן שִׁבְעִים שָׁנָה
בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים²³, נִמְצָא שֶׁהַמְעֵשֶׂה שֶׁל
בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים הָיָה חֲמֵשׁ שָׁנִים קִדָּם
פְּרָשָׁה זוֹ שְׁל' לָךְ לָךְ, שְׁהָרִי כָּאֵן כְּשִׁינָא
מִחֲרָן, כִּבְר הָיָה אֲבָרָהָם בֵּן שִׁבְעִים וְחֲמֵשׁ
שָׁנָה, כִּמְפּוֹרֶשׁ בַּפְּסוּק (כְּרֹאשִׁית יב, ד)²³.
וְנִמְצָא, שֶׁהַבְּטַחָה שֶׁתִּרְחַ יַחֲזוֹר בְּתֻשׁוֹבָה,

מִיִּתְתּוּ תִּרְחַ נִכְתְּבָה קוֹדָם, לְלַמֵּד שֶׁאֵין
מוֹקְדָם וּמֵאוּחַר בְּתוֹרָה

וְכַךְ הוּא הַבִּיאוֹר שֶׁל הַמִּשְׁךְ הַמְדַרְשׁ,
וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁאֵין מִקְדִּים מִיִּתְתּוּ
לְיִצְחָאֲתָדָ, וְאִם תֹּאמְרוּ – וְאִם תִּקְשֶׁה,
שֶׁבִשְׁעָה שִׁצִּיּוּהַ הַקַּב"ה לְאַבְרָהָם לְלַכְתּ
מִחֲרָן, עֲדוֹן לֹא הָיְתָה לוֹ לְאַבְרָהָם הַבְּטַחָה
זוֹ, שֶׁתִּרְחַ יַחֲזוֹר בְּתֻשׁוֹבָה, שְׁהָרִי לֹא
נִאֱמָרָה לוֹ הַבְּטַחָה זוֹ אֲלֵא בְּבְרִית בֵּין
הַבְּתָרִים, שֶׁנִּאֱמָרָה בְּסוֹף פְּרָשָׁה זוֹ, וְעַל כֵּן
עֵתָה רֵאוּי הִיָּה לְאַבְרָהָם הַתִּפְחָד מִלְעוֹזֹב
אֵת אֲבִיו, שֶׁמֵא יַחֲזוֹר לְרִשְׁעוֹתָו.

ציונים ומקורות

נִמְצָא שֶׁבֵּן ע"ג שָׁנָה הִיָּה בְּמַלְחַמַת הַמַּלְכִּים. אִם כֵּן
הִיָּתָה פְּרִשְׁתָּ בֵּין הַבְּתָרִים קוֹדָם לְפְרִשְׁתָּ אַחַר הַדְּבָרִים
שֶׁלֶשׁ שָׁנִים וְכוּ, ע"כ. כַּג. רֹאה חֲזוֹקוֹנִי (שֵׁם טו, ז),
שֶׁמִּבְּאֵר הַחֲשִׁבוֹן שֶׁהִיָּה אִז אֲבָרָהם אֲבִינוּ בֵּן שִׁבְעִים
שָׁנָה, וז"ל, שֶׁהָרִי כְּתוּב כָּאֵן (טו, יג) 'כִּי גַר יִהְיֶה
זֶרְעֶךָ וְגו', פְּרוּשׁ, מְלִידָתָ יִצְחָק וְאֵילֶךְ 'בְּאֶרֶץ לֹא
לְהֵם וְעִבְדוּם וְעַנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, וְכֹתִיב
(שְׁמוֹת יב, מא) 'וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת
שָׁנָה' לְזִמְן בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים 'יִצְאֹו כָל צְבָאוֹת' וְגו'
[וּפְסוּק זֶה סוֹתֵר לְכֹאוֹרָה לְמָה שֶׁנִּאֱמָר מִקְדָּם שֶׁהִיָּה
רַק אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה בְּגִלְתוֹת], אִם כֵּן נִמְצָאָתָ לְמַד
שֶׁפְּרִשְׁתָּ בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים קִדְמָה לְלִידָתוֹ שֶׁל יִצְחָק
שֶׁלֶשִׁים שָׁנָה, וְאַבְרָהָם בֵּן מֵאָה שָׁנָה בְּהוֹלֵד לוֹ אֵת
יִצְחָק בְּנוֹ' (כְּרֹאשִׁית כָּא, ה), נִמְצָא אֲבָרָהם בֵּן שִׁבְעִים
שָׁנָה בְּזִמְן בְּרִית בֵּין הַבְּתָרִים שֶׁהִיָּה כְּשִׁינָא מִחֲרָן
פְּעַם רֵאוֹשׁוֹנָה. כִּד. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, וַיִּלְךְ אֲבָרָם פְּאֶשֶׁר
דְּבָר אֱלֹוֵי ה' וַיִּלְךְ אֵתוֹ לוֹט וְאֲבָרָם בֵּן חֲמֵשׁ שָׁנִים

אֲב, הֵלָא גַם אַחֲרֵים פְּטוּרִים מִכִּיבוֹד אֲבִיהֶם כְּשֶׁעוֹבֵד
ע"ו. שֶׁלְּהַמְבּוֹאֵר, פְּטוּר מִיּוֹחַד זֶה הִיָּה נִצְרָךְ כָּאֵן מִפְּנֵי
שֶׁתִּרְחַ הַתְּחִיל לְחֲזוֹר בְּתֻשׁוֹבָה. כַּב. לְשׁוֹן הַתּוֹסְפוֹת,
שֶׁהַפְּרִשׁוּיֹת לֹא נִאֱמָרוּ כְּסֹדֵר וְאֵין מוֹקְדָם וּמֵאוּחַר
בְּתוֹרָה, וְזֶה הַפְּסוּק דְּבִין הַבְּתָרִים הִיָּה קוֹדָם לְכֵן
[קוֹדָם לְמָה שֶׁאִמְרָ אֲבָרָהם אֲבִינוּ (כְּרֹאשִׁית טו, ב) 'א-
דְּנִי אֲלֵקִים מֵה תִתֵּן לִי'. וְכֵן צְרִיךְ לֹמַר עַל כְּרַחֲךָ,
שֶׁהָרִי אֲבָרָהם הִיָּה בֵּן שִׁבְעִים שָׁנָה בְּבְרִית בֵּין
הַבְּתָרִים. וְאִחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה' (שֵׁם טו, א), נִאֱמָר
אַחַר מַלְחַמַת הַמַּלְכִּים, כְּדִפְרִישׁ רִש"י בְּפִירוּשׁ חוֹמֶשׁ,
וּבְמַלְחַמַת הַמַּלְכִּים הִיָּה בֵּן ע"ג שָׁנִים, שֶׁהָרִי כָל
הַיָּמִים שֶׁל סְדוּם נ"ב שָׁנִים כְּדִאֲמַרִּינָן בְּפָרֶק קָמָא
דְּשִׁבְתָ (יֵא, א), צֵא מֵהֶם י"ב שָׁנִים שֶׁעֲבָדוּ אֵת
כְּדִלְעוֹמֵר וִי"ג שָׁנִים שֶׁל מְרִידָה, וְנִשְׁאָר מִיִּשׁוּבָה כ"ו
שָׁנִים שֶׁהִיָּתָה בְּשִׁלּוּחַ, וְכַהֲפִיכָתָה הִיָּה אֲבָרָהם בֵּן צ"ט
שָׁנָה, שֶׁהָרִי הִיָּתָה הַהֲפִיכָה שָׁנָה אַחַת קוֹדָם שֶׁנּוֹלֵד
יִצְחָק, צֵא מֵהֶם שֶׁשָׁה וְעִשְׂרִים שָׁנָה לְמַפְרַע שֶׁל שִׁלּוּחַ,

ועוד יש לומר, על ההיא שאני מקדים מיתתו ליציאתך, שלפי האמת הוּיָא הכחשה במציאות, אלא הואיל דקיימא לן, דכל מאן דנחית מדרגא קדמא דהוה ביה, מקרי מיתה, כדאייתא בזהר פרשת נשא דף קל"ה ע"ב באדרא,

שידעו הכל שאין מקדם ומאחר בתורה (פסחים ו, ב), ויאמינו שמעשה של בין הבתרים היה קדם נסיעתו של אברהם, משום הכי הקדים לומר וימת תרח בחרן, שזהו מופת חותך שאין מקדם ומאחר בתורה.

זרע שמשון המבואר

בתשובה, יכול היה לעזוב את אביו, ולא הוצרך להשאר עם אביו שמא יחזור לרשותו¹⁷.

וימת תרח

ירידה ממדרגתו ומעושרו הנחשבת כמיתה ועוד יש לומר ביאור נוסף, על ההיא שאמר הקב"ה לאברהם, ולא עוד אלא שאני מקדים לכתוב בתורה מיתתו של תרח ליציאתך מחרן, שלכאורה יש לתמוה שהרי לפי האמת הוּיָא הכחשה במציאות, שהרי בודאי מת תרח רק אחר זמן רב מיציאת אברהם מחרן¹⁸.

אלא התירוץ הוא, הואיל דקיימא לן – קבלה בידינו, דכל מאן דנחית מדרגא קדמא דהוה ביה, מקרי מיתה – כל מי שיורד מדרגתו הראשונה והטובה שהיה שרוי בה, הרי זה נקרא אצלו כמיתה, כדאייתא בזהר (ח"ד) פרשת נשא דף קל"ה ע"ב באדרא¹⁹, ועיי"ש. אף כאן, מתחלה

קדמה ליציאת אברהם מחרן. וכדי שידעו הכל שאין מקדם ומאחר בתורה – שלא הקפידה התורה על סדר קדימת הפרשיות, אלא פעמים שנכתבה פרשה בתורה רק אחרי פרשיות אחרות שאירעו לאחריה (פסחים ו, ב), ויאמינו שמעשה של בין הבתרים, שבו הבטיח הקב"ה לאברהם שתרח יחזור בתשובה, היה קדם נסיעתו של אברהם מחרן. משום הכי הקדים הפסוק לומר וימת תרח בחרן, לפני שכתב את הצווי לאברהם ללכת מחרן, שזהו מופת חותך – ראייה מוכרחת, שאין מקדם ומאחר בתורה. ומכך מובן, שיתכן שגם ההבטחה שתרח יחזור בתשובה, קדמה לנסיעת אברהם מחרן, אף על פי שנכתבה בתורה לאחר מכן, לפי שאין מוקדם ומאוחר בתורה. וממילא אחר שהיה לו הבטחה מאת השי"ת שישוב אביו

ציונים ומקורות

וממילא יבינו שגם ההבטחה שתרח ישוב בתשובה נאמרה לו קודם שיצא מחרן, ומחמת הבטחה זו לא הוצרך לחשוש שיחזור אביו לסורו, והיה יכול לצאת לארץ ישראל. כו. ראה בזה ביפה תאר השלם (ד"ה אלא), וביאר שאכן במציאות מת ממש קודם ליציאת אברהם. כו. לשון זוהר, ואי תימא והא כתיב וימת,

ושבעים שנה בצאתו מחרן. כה. נמצא לפירוש זה, שמה שאמר לו הקב"ה, ועוד שאני מקדים מיתתו ליציאתך, אין הכוונה שהקב"ה יעשה כן בכדי להטעות את האנשים שיחשבו שכבר מת תרח בעת שיצא אברהם מחרן, אלא הכוונה שעל ידי שאקדים לכתוב זאת, יבינו שאין מוקדם ומאוחר בתורה,

ועיי"ש, אף פֶּאן, מִתְחַלֵּה תְּרַח הָיָה לוֹ נְאֻמָּנוֹת וְרוּחַ גְּדוֹל מְאֻנְשֵׁי דוֹרוֹ, שֶׁהָיָה מוֹכֵר לָהֶם צְלָמִים (ב"ר לח, יג). אָבֵל לְאַחַר שְׁנֵצוּל אֲבָרְהָם מְאוּר כְּשָׂדִים, נְחֻלֵּשׁ כַּחוֹ וְנִפְל וְיִרְד מְגֻדְלָתוֹ, שְׁלֵא הָיָה עוֹד מְאֻמִּינִים לוֹ וְלֹא לְצְלָמָיו, וּמַעֲתָה שְׁפִיר אָמַר קְרָא, שְׁמִיד אַחַר מַעֲשֵׂה שֶׁל אֹר כְּשָׂדִים נִקְרָא שְׁמַת תְּרַח.

זרע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

וְנִפְל וְיִרְד מְגֻדְלָתוֹ וּמַעוֹשְׁרוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֵא הָיָה הָאֻנְשִׁים עוֹד מְאֻמִּינִים לוֹ – לֹא הָאֻמִּינֵי לְדַבְּרֵי שַׁח"ו יֵשׁ כַּח לְהַאֲלִילִים לְסִייעַ לְבִנֵי הָאָדָם, וּפְסוֹק מְלַכְבְּדוֹ עַל כֵּךְ, וְלֹא לְצְלָמָיו - שׁוֹב לֹא קָנָו אֲצִלוֹ צִלְמִים וְלֹא הָיָה מְרוֹיַח כֶּסֶף וְיִרְד מְדַרְגָּתוֹ. וּמַעֲתָה, שְׁפִיר אָמַר קְרָא, שְׁמִיד אַחַר מַעֲשֵׂה שֶׁל אֹר כְּשָׂדִים, נִקְרָא שְׁמַת תְּרַח^ט, וְאִין בַּכֵּךְ הַכַּחְשָׁה בְּמִצִּיאוֹת.

תְּרַח הָיָה לוֹ נְאֻמָּנוֹת וְרוּחַ גְּדוֹל מְאֻנְשֵׁי דוֹרוֹ, שֶׁהָאֻמִּינֵי לְדַבְּרֵי שַׁח"ו יֵשׁ כַּח לְהַאֲלִילִים לְסִייעַ לְבִנֵי הָאָדָם, וְהָיָה מוֹכֵר לָהֶם צְלָמִים (ב"ר לח, יג) וּכְבֻדָּהוּ עַל כֵּךְ, וְהָרֹיַח מִכֵּךְ מִמוֹן רַב.

אָבֵל לְאַחַר שְׁנֵצוּל אֲבָרְהָם בְּנֵס מְאוּר כְּשָׂדִים, שֶׁהִשְׁלִיכוֹ אָבִיו לְשֵׁם לְאַחַר שֶׁשָׁבַר אֶת צִלְמָיו, וְעַל יְדֵי זֶה הִכִּירוֹ הַכֹּל אֶת גּוֹדֵל כּוֹחוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, נְחֻלֵּשׁ כַּחוֹ

צִיּוֹנִים וּמִקּוֹרוֹת

כִּי הֵם יַחֲשָׁבוּ שֶׁמַּת תְּרַח קוֹדֵם, כְּפִשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא. וְאִילוֹ יוֹדְעֵי הַתּוֹרָה - שִׁידְעוּ עַל פִּי הַחֲשׁוֹן שֶׁלֹּא מַת תְּרַח אֶז - מ"מ יִבְיֵנו שֶׁלֹּא הָיָה בִּיצִיאָתוֹ זְלוּל בְּכַבּוֹד אֲב, לְפִי שֶׁעֲשָׂה כֵּן עַל פִּי הַדִּיבּוֹר, וְיִבְיֵנו שֶׁפִּטְרוֹ הַקְּב"ה לְגַמְרֵי מְכִיבּוֹד אֲב וְאֵם, וְגַם יִבְיֵנו שֶׁהַתּוֹרָה לֹא כְּתִבָּה דְּבַר הַמוֹכַחַשׁ מִהַמְּצִיאוֹת, לְפִי שֶׁפִּירוּשׁ יוֹיַמַת תְּרַח^ט הוּא שִׁירַד מְדַרְגָּתוֹ כִּנ"ל. נִמְצָא לְפִי פִירוּשׁ זֶה, שֶׁשְׁנֵי הַטַּעְמִים שֶׁאִמְרוּ בְּמַדְרַשׁ צְרִיכִים הֵם זֶה לְזֶה, כִּי הַטַּעַם הַנּוֹכַח הֵינּוּ מַחְמַת שֶׁפִּטְרוֹ הַקְּב"ה לְאַבְרָהָם מְכִיבּוֹד אֲב, אִוֵּל עֲדִיין הָיָה אֲבָרְהָם חוֹשֵׁשׁ שֶׁיִּתְחַלֵּל עַל יְדוֹ שֶׁשָׁמַיִם שֶׁהֵנִיחַ אֶת אָבִיו וְכו', וְאִף שֶׁעֲשָׂה כֵּן עִפ"י הַדִּיבּוֹר, יִתְכַן שִׁטְעֵנוּ כְּנִגְדוֹ עַל כֵּךְ שֶׁלֹּא לִקַּח אֶת אָבִיו עִמוֹ וְכו' [שֶׁאִין מְפֹרֵשׁ בְּפִסּוֹק שְׁנֵצוּטָה שֶׁלֹּא יִקְחֵנו עִמּוֹ], מִשּׁוֹם כֵּךְ הוֹסִיף לוֹמַר, שֶׁיִּכְתֹּב מִיִּתְחוֹ קוֹדֵם, וְהֵינּוּ שְׁבַכְךָ לֹא יֵאֻמְרוּ עֲלֵינוּ כֵּן, כִּי יַחֲשָׁבוּ שֶׁכִּבְּרַת מַת אָבִיו, וְלֹא הָיָה זֶה דְּבַר שֶׁקָּרָא וּמוֹכַחַשׁ מִהַמְּצִיאוֹת, מַחְמַת שִׁירַד מְגֻדְלוֹתוֹ וְנִקְרָא שֶׁאֵכָן מַת.

וְיַמַּת, דַּאֲתַבְטְלוֹ לְגַמְרֵי, לֹא הִכִּי, אִלֵּא כֹל מֵאֵן דְּנַחֲת מְדַרְגָּא קְדַמָּה דְּהוּהּ בֵּיה, קֶאֱרִי בֵּיה מִיִּתְה, כִּמְה דַּאֲת אִמְר (שְׁמוֹת ב, כג) יוֹיַמַת מֶלֶךְ מְצִרִים' דְּנַחֲת מְדַרְגָּא קְדַמָּה דְּהוּהּ קַם בֵּיה. כַּח. יֵשׁ לְבֹאֵר דְּבִרֵי רַבִּינוּ, שֶׁלְכַאוּרָה עֲדִיין קֶשֶׁה, שֶׁהָיָה אֲבָרְהָם אָבִינוּ חֲשַׁשׁ שֶׁהַבְּרִיּוֹת יִרְנְנוּ עֲלָיו שֶׁלֹּא קִיִּים מִצּוֹת כִּיבּוֹד אֲב וְאֵם, וְמֵה יוֹעִיל בּוֹה מַה שֶׁנִּכְתַּב שֶׁמַּת תְּרַח - עַל שֶׁם שִׁירַד מְדַרְגָּתוֹ הָרֵאשׁוֹנָה - לְפָנֵי יִצְיִאֵת אֲבָרְהָם, אִם לְמַעֲשֵׂה לֹא מַת אֶז. וְאוּלַי כּוֹוֹנַת רַבִּינוּ הִיא, שֶׁעִיקַר חֲשָׁשׁוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם הָיָה מִפְּנֵי הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים, שֶׁיִּקְרָאוּ בְּתוֹרָה שֶׁעוֹב אֲבָרְהָם אֶת אָבִיו בַּחֲיָיו וְעַל יְדֵי כֵּן יִתְחַלֵּל ח"ו שֶׁשָׁמַיִם. וְעַל כֵּךְ אִמְר לוֹ הַקְּב"ה שֶׁיִּכְתּוֹב בְּתוֹרָה מִיִּתְתַּח תְּרַח לְפָנֵי יִצְיִאֵתוֹ, וְלֹא יִדְעוּ הַמוֹן הָעַם שֶׁל הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים מִכֵּךְ שֶׁבִּאֲמַת עֹזְבוֹ בַּחֲיָיו. אִמְנַם, כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹקֶשֶׁה אִיךְ נִכְתַּב בְּתוֹרָה דְּבַר שֶׁהוּא שֶׁקָּרָא וּמוֹכַחַשׁ מִהַמְּצִיאוֹת, עַל כֵּךְ כְּתִבּ רַבִּינוּ שֶׁפִּירוּשׁ יוֹיַמַת תְּרַח^ט הֵינּוּ שִׁירַד מְדַרְגָּתוֹ שׁוֹה נִקְרָא מִיִּתְה. וְנִמְצָא שֶׁאִין לְחֲשׁוֹשׁ לְלַעֲזוֹ שֶׁל הַהִמּוֹנִים,

מלכות ישראל
מלכות יהודה

זרע שמשון

התורה מביאנו את המעשה הזה
והוא מביאנו את המעשה הזה
הוא מביאנו את המעשה הזה
הוא מביאנו את המעשה הזה

מורה שמעון חיים ביר הנהן מוכתב להבט
לברוך ר' אהרן הקליר